

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

M. Fabii Quintiliani Institutionum Oratoriarum Libri Duodecim

Summa diligentia ad fidem vetustissimorum codicum recogniti ac restituti

Quintilianus, Marcus Fabius

Lugd. Batav. ; Roterodami, 1665

Cap. IV. De qualitate.

urn:nbn:de:hbz:466:1-12945

hîc etiam similis videri potest finitivæ: tamen quia de finitione non ambigitur, judicatio est qualitas, atque ad eum potius statum reducenda, ad cuius forte quadam venimus mentionem, sed & erat ordine proximus locus.

C A P. IV.

De ¹ qualitate.

EST autem qualitas alia de summo genere, atque ea quidem non simplex. Nam & qualis sit cuiusque rei natura, & quæ forma, quæritur: *an immortalis anima, an humana specie Deus*: & de magnitudine ac numero, *quantus sol, an unus mundus*. Quæ omnia conjectura quidem colliguntur, quæstionem tamen habent in eo, *qualia sint*. Hæc & in suasoriis aliquando tractari solent, ¹ *ut si Cæsar deliberet, an Britanniam impugnet: quæ sit Oceani natura, an Britannia insula*, (nam tum ignorabatur) *quanta in ea terra, quo numero militum aggredienda, in consilium ferendum sit*. Eidem qualitati succedunt facienda, ac non facienda: appetenda, vitanda: quæ in suasorias quidem maxime cadunt, sed in controversiis quoque sunt frequentia: hac sola differentia, quia illic de futuris, hîc de factis agitur. ² Item demonstrativæ partis omnia sunt in hoc statu: factum esse constat: quale sit factum, quæritur. Lis est omnis aut *de premio*, aut *de pœna*, aut *de quantitate*. Igitur primum genus causæ, aut simplex,

¹ **Qualitate.]** Qualitas & ποιότης & ποσότης significant.

² **Est autem qualitas.]** Qualitas de summo genere est, in qua quæritur de tota rei natura. adjicit ei etiam quantitatem Fab. Hæc quæstio non solet cadere in causas forenses. Alia est quæstio de rebus qualitati subjectis, ut de honesto & turpi, de utili & inutili, justo & injusto: hæc quæstio in causas deliberativas, demonstrativas, judiciales sæpe cadit. Turnebus.

³ **Ut si Cæsar.]** Cæsar cum in Galliis esset, resque gereret, naves extruxit, ac

in Britanniam trajecit, hætenus fama & nomine duntaxat cognitam: Britanos aliquot præliis afflixit, regique tributum imposuit, & obsides imperavit. Idem.

⁴ **Item demonstrativa.]** Deliberativa materia & demonstrativa maxime continetur qualitate, alii tamen status in eas causas cadere possunt, ut docuit Fab. lib. 3. Trapezuntius certe existimat statum pragmaticum, in quo de faciendo vel non faciendo quæritur, semper cadere in deliberativam materiam. Idem.

plex, aut comparativum. Illic quid æquum, hîc quid æquius, aut quid æquissimum sit, excutitur. Cum de pœna iudicium est, à parte ejus qui causam dicit, aut *defensio est criminis*, aut *imminutio*, aut *excusatio*, aut, ut quidam putant, *deprecatio*. *Defensio* longe potentissima est, qua ipsum factum quod objicitur, dicimus honestum esse. *Abdicatur aliquis, quod invito patre militarit, honores petierit, uxorem duxerit: tuemur quod fecimus.* ¹ Partem hanc vocant Hermagorei *ἀντίληψιν* ad intellectum id nomen referentes. Latine ad verbum translatum non invenio: *absolutam* appellant. Sed enim de re sola quæstio, justa sit ea, necne: ² justum omne continetur natura vel constitutione. Natura, quod sit secundum cujusque rei dignitatem. Hæc sunt *pietas, fides, continentia*, & alia. Adjiciunt & id quod sit par. verum id non temere intuendum est. ³ Nam & vis contra vim, & talia, nihil habent adversum eum qui prior fecit injuste: & non quoniam res pares sunt, etiam id est justum, quod antecessit. Illa utrinque justa, eadem lex, eadem conditio: ac forsitanne sint quidem paria, quæ ulla parte sunt dissimilia. Constitutio est in lege, more, iudicato, pacto. Alterum est defensionis genus, in quo factum per se improbabile, assumptis extrinsecus auxiliis tuemur: ⁴ id vocant *ἀποσλητικῶν*. Latini hoc quoque non ad verbum transferunt.

¹ Partem hanc vocant Hermag.] Sic quoque appellat Hermogenes, qui in multis est iunitatus Hermagoram. *ἀντίληψις* verti potest ad verbum *defensio*, quoniam factum simpliciter defendimus: Latini *absolutam* vocant *qualitatem*, quia absolute & simpliciter factum tuemur. *Idem.*

² Justum omne.] *Justum* est natura, *jus* illud naturale, quod nostris animis sponte est insitum: *justum* constitutione *jus* est illud, quod hominum institutione & legibus continetur. docet ergo Fab. quænam esse debeat tractatio in *qualitate absoluta*. *Idem.*

³ Nam & vis.] *Vis* contra vim par existimatur, male tamen: nam qui prior vim infert, magis peccat: nec si magistratus aliquis vim illam pari repulerit, effecerit ut non prior ille qui vim fecit peccaverit. Forte tamen hoc loco, talio commode legi possit, quam induxerat lex duodecim tabularum apud Romanos. ejus ea est ratio, ut *si oculus erueris, oculus tibi eruatur*. *Idem.*

⁴ Id vocant.] Appellant *ἀντίθεσιν*, id est, *oppositionem*, *ἀποσλητικῶν*, propterea quod adversus factum improbabile quod objicitur, aliquid extrinsecus opponimus. *Idem.*

1 Αντί-

runt. Assumptiva enim dicitur caussa. In quo genere fortissimum est, si crimen caussa facti tuemur, qualis est *defensio Orestis, oratio Milonis*. ¹ *ἀντέγκλημα* dicitur, quia omnis nostra defensio constat ejus accusatione, qui vindicatur. *Occisus est, sed latro, exēctus, sed raptor*. Est & ita ex causis facti ducta defensio priori contraria, in qua neque factum ipsum per se, ut in absoluta quæstione defenditur: neque ex contrario facto, sed ex aliqua utilitate aut reip. aut hominum multorum, aut etiam ipsius adversarii, nonnunquam & nostra, si modo id erit quod facere nostra caussa fas sit: quod sub ³ extrario accusatore & legibus agente prodesse nunquam potest, in domesticis disceptationibus potest. Nam & filius pater in judicio abdicationis, & maritus uxori, si malæ tractationis accusabitur, & patri filius, si dementiæ caussa erit, non inverecunde dicet ⁴ multum sua interfuisse. In quo tamen incommoda vitantis melior quam commoda petentis est caussa. Quibus similia etiam in vera rerum quæstione tractantur. Nam quæ in scholis *abdicatorum*, hæc in foro *exheredatorum* à parentibus, & bona apud consules repetentium ratio est. quæ illic malæ tractationis, hîc ⁵ rei uxoriæ, cum quæritur ⁶ utrius culpa divortium factum sit. quæ illic dementiæ, hîc ⁷ petendi curatoris. ⁸ Subjacet

¹ *Αντέγκλημα.*] *Αντέγκλημα* verti potest *recriminatio*, à Latinis vertitur *relatio criminis*, quia criminis caussa retorquetur in eum qui passus est. *Idem.*

² *Exēctus.*] Cautum est jure civili, ne quis *eunuchus* fiat. id etiam postea vetitum est canonibus sanctorum patrum. *Idem.*

³ *Extrario accusatore.*] *Extrarium* appellat *accusatorem*, qui nobis consanguineus non est, non domesticus, non familiaris. *lege agere* vocat, ex legum præscripto actionem intendere, aut aliquid petere. *Idem.*

⁴ *Multum sua interfuisse.*] Ipsum enim quod interest, dupliciter accipitur: ejus qui incommoda vitat, & qui petit com-

moda. *Pith.*

⁵ *Rei uxoriæ.*] *Quæstio est rei uxoriæ*, cum facto divortio disceptatur apud judices de dote. nam si mulieris culpa factum est *divortium*, pars dotis remanet apud virum: sin viri culpa, integra dos recipitur à muliere. *Turneb.*

⁶ *Utrius culpa divortium factum.*] *Boëth.* Judicium uxoriæ rei est, quotiens post divortium de dote contentio est. *Pith.*

⁷ *Petendi curatoris.*] *Furiosi & dementes* in perpetua sunt cura, neque unquam suorum bonorum sunt domini. *curatores* autem dicuntur, qui tanquam tutores adultis præficiuntur. *Turneb.*

⁸ *Subjacet utilitati.*] Non solum est *in comparatione collatio boni majoris*, ve-

rum

jacet utilitati etiam illa defensio, si pejus aliquid futurum fuit. Nam in comparatione malorum, boni locum obtinet levius: ut si Mancinus fœdus Numantinum sic defendat, quod periturus, nisi id factum esset, fuerit exercitus Romanus. Hoc genus ¹ ἀντίθεσις Græce nominatur: comparativum nostri vocant. Hæc circa defensionem facti: quæ si neque per se ipsam, neque adhibitis auxiliis dabitur, proximum est in alium transferre crimen, si possumus. Ideoque etiam in hos qui jam scripti sunt status, visa est cadere ² translatio. Interdum ergo culpa in hominem relegatur: ³ ut si Gracchus reus fœderis Numantini, cujus metu, leges populares tulisse in Tribunatu videtur, missum se ab imperatore suo diceret. Interim derivatur in rem: ut si is qui testamento quid iussus non fecerit, dicat per leges id fieri non potuisse. Hoc ⁴ μετέθεσις dicunt. ⁴ Exclufis quoque his, excusatio superest. Ea est aut ignorantia: ut si quis ⁵ fugitivo stigmata scripserit, eoque ingenue iudicato neget, se liberum eum scisse. Aut necessitatis: ⁶ ut cum miles ad commeatus diem non affuit, dicit se fluminibus interclusum aut valetudine. Fortuna quoque sæpe substituitur culpæ nonnunquam male fecisse nos, sed bono animo dicimus. Utriusque rei multa & manifesta exempla sunt. Idcirco non

rum etiam *minoris*. nam malum minus si cum graviore comparatur, videtur habere boni momentum. *Idem.*

1 *Αντίθεσις.*] Ne ista quidem dictio à Latinis transfertur ad verbum. dici tamen potest *obstantia*, quoniam comparato bono obstatimus & resistimus. vox tamen Latina perfectius exponit status vim. *Idem.*

2 *Translatio.*] *Translatio criminis*, quæ *μετέθεσις* dicitur ab Hermagora & Hermogene, est, cum crimen transferimus in rem extraneam aut personam. est & alia *translatio* quæ eludit actionem & transfert: de qua non agimus hoc loco. *Idem.*

3 *Ut si Gracchus.*] Numantini cum Mancino pacem facere noluerunt, nisi

legato Tiberio Graccho: usque adeo Numantini eum amabant. hoc nomine accusatus est Romæ Tiberius, sed ope Scipionis & populi, averfa est tota accusatio à Graccho ad Mancinum. *Idem.*

4 *Exclufis quoque his, &c.*] Appellat Fab. *excusationem*, quam ceteri rhetores appellant *purgationem*, cum fatemur nos male fecisse, sed tamen rejicimus culpam aut in fortunam, aut imprudentiam, aut necessitatem. *Idem.*

5 *Fugitivo stigmata.*] Notæ quædam in fronte *fugitivis* inurebantur. sed & *Thracæ nobiles* frontem suam compungebant *stigmatibus*. id in liberum facere non licebat ex jure civili. *Idem.*

6 *Ut cum miles.*] Miles qui non adest ad diem commeatus, gravissime puniatur, ut *emanfor* & *desertor*. *Idem.*

I Status

non est eorum necessaria expositio. Si omnia quæ supra scripta sunt deerunt, videndum an minui culpa possit. Hic est ille qui à quibusdam dicitur ¹ *status quantitatis*. Sed ea cum sit aut *pæne*, aut *honoris*; ex qualitate facti constituitur: eoque nobis sub hoc esse statu videtur: sicut ejus quoque quæ ad numerum refertur à Græcis. nam & *ποσότης*, & *πρόσότης* dicunt, nos utrumque eadem appellatione complectimur. ² Ultima est *deprecatio*: quod genus causæ plerique negarunt in iudicium unquam venire. Quin Cicero quoque pro Quinto Ligario idem testari videtur, cum dicit, *Causas Casar egi multas, & quidem tecum, dum te in foro tenuit ratio honorum tuorum*: certe nunquam hoc modo, *Ignoscite iudices, erravit, lapsus est, non putavit, si unquam posthac, & cætera*. In senatu vero, & apud populum, & apud principem, & ubicunque juris clementia est, habet locum *deprecatio*. In qua plurimum valet, ex ipso qui reus est, hæc tria in vita præcedere, *si innocens, si bene meritus, si spes in futurum innocenter victuri, & in aliquo usu futuri*: præterea si vel aliis incommodis, vel præsentis periculo, vel pœnitentiæ videatur satis pœnarum dedisse. Extra, *nobilitas, dignitas propinqui, amici*. In eo tamen qui cognoscit, plurimum ponendum, si laus eum misericordis potius quam reprehensio dissoluti consecutura est. Verum & in iudiciis etiam si non toto genere causæ, tamen ex parte magna hic locus sæpe tractatur. Nam & divisio frequens est, etiam si fecisset, ignoscendum fuisse, idque ³ in causis dubiis sæpe prævaluit: & epilogi omnes in eadem fere materia versari solent. Sed nonnunquam etiam reus hic totius summam constituit,

¹ *Status quantitatis.*] Fab. lib. 3. scripsit Theodorum ac plerosque rhetoras Græcos *statum* posuisse *quantitatis*, ejuſque duplicis, continuæ & discretæ. *quantitatem* tamen Fab. subjicit *qualitati*. Idem.

² *Ultima est deprecatio.*] Duplex est *deprecatio*, altera in qua posita est tota causa: hæc locum non habet apud eos ju-

dices qui ex legum præscripto judicant. Altera est quæ est pars causæ, ac substituitur defensionis fere semper ante conclusionem aut in conclusione: ea locum habet sæpenumero in *causis forensibus*. Idem.

³ *In causis dubiis.*] Dubiis argumentis, factumne, an non factum esset.

stituit, ¹ *si exheredatum à se filium pater testatus fuerit elogio*: propterea quod is meretricem amaverit. Nam omnis hinc quæstio, an huic delicto pater debuerit ignoscere, & centumviri tribuere debeant veniam. Sed etiam in formulis, cum pœnariæ sunt actiones, nos ita causam partimur, ² an commissa sit pœna, an exigi debeat. Id autem quod illi viderunt, verum est, reum à iudicibus hoc defensionis modo liberari non posse. *De præmiis* autem quæruntur duo, *an ullo sit dignus* qui petit: *an tanto*: ex duobus, *uter dignior*: ex pluribus, *quis dignissimus*. Quorum tractatus ex ipso meritum genere ducuntur. Et intuebimur non rem tantum, sive alleganda, sive comparanda erit: sed personam quoque. Nam & multum interest, *tyrannum juvenis occiderit*, *an senex: vir*, *an fœmina: alienus*, *an conjunctus*. Et locum multipliciter, in civitate tyrannis assueta, an libera semper: *in arce*, *an domi*. Et quomodo factum sit, *ferro*, *an veneno*. Et quo tempore, *bello*, *an pace*: an cum depositurus esset eam potestatem, an cum aliquid novi sceleris ausurus. Habetur in meritis, gratia, periculum quoque, ac difficultas. Similiter liberalitas à quo profecta sit, refert. Nam in paupere gratior quam in divite, dante beneficium quam redente, patre quam orbo. Item *quam rem* dederit, & *quo tempore*, & *quo animo*: id est, num in aliquam spem suam, similiter alia. ³ Et ideo qualitas, maxima oratoris recipit opera: quia in utranque partem plurimum est ingenio loci, nec usquam tantum affectus valent. ⁴ Nam conjectura extrinsecus quoque adductas frequenter probationes habet, & argumenta ex materia sumit: & quale quidque videatur,

elo-

¹ *Si exheredatum à se filium.*] Possunt liberi à parentibus exheredari, si flagitiose vivant. liberi tamen præteriti testamento, aut exheredati, post mortem patris habent *actionem inofficiosi testamenti*. Turneb.

² *An commissa sit pœna.*] *Committere pœnam* locutio est & phrasis jurisconsultorum, qua significant aliquid esse fa-

ctum propter quod irrogari debeat pœna. *Idem.*

³ *Et ideo qualitas.*] *Qualitas* maxime est *oratoria*, ideoque Hermogenes in omnibus statibus ponit *qualitatem communem* ad amplificandum. denique à qualitate pendent omnes loci communes. *Idem.*

⁴ *Nam.*] *Alii, Etiam.*

eloquentiæ opus est: hîc regnat, hîc imperat, hîc sola vincit. ¹ Huic parti subjungit Virginius causas abdicationis, dementiæ, malæ tractationis, ² orbarum nuptias indigentium. Nam & judicium fere sic accidit, inventique sunt, qui has ³ materias *officiorum* vocarent. Sed alios quoque nonnunquam hæ leges recipiunt status: Nam & conjectura est aliquando in plerisque horum, cum se vel non fecisse, vel bona mente fecisse contendunt. Cujus generis exempla sunt multa. Et quid sit dementia, ac mala tractatio, finitur. ⁴ Nam juris quæstiones plerunque leges præcurrere solent, & ex quibus causis non ⁵ fiat statutum. Quod tamen facto defendi non poterit, jure nitetur. Eo quot & quibus causis abdicare non liceat, & in quæ crimina malæ tractationis actio detur, & cui accusare dementiæ non permittatur. ⁶ Abdicationum formæ sunt duæ: altera criminis perfecti, ut si abdicetur *raptor, adulter*. ⁷ Altera imperfecti, velut pendentis, & adhuc in conditione positi: *quales sunt in quibus abdicatur filius, qui non pareat patri*. Illa semper asperam abdi-

¹ Huic parti.] Quod in conjectura fecit, ut controversias statui applicaret, idem nunc quoque exequitur in qualitate, sed tamen Virginium reprehendit, qui has causas in qualitate semper cadere existimavit, cum frequenter in alios quoque status incidant. Turneb.

² Orbarum nuptias indigentium.] Thema est declamatorium ex lege Atheniensium sumptum. poterat enim apud Athenienses orba propinquum in conjugium petere, ut apparet ex Phormione Terentii. Idem.

³ Materias officiorum.] Idcirco vocantur *materie officiorum*, propterea quod à faciendis & non faciendis pendent, maximèque à propinquitatis & affinitatis pietate. Idem.

⁴ Nam juris quæstiones.] Forte sic legendum, Nam juris plerunque quæstiones præcurrere solent: hoc sensu, ut antequam tractetur status qualitatibus, statum aliquem legalem exequamur, an vide-

licet ita sit lex accipienda. sin hanc sequemur lectionem, leges accipiemus pro controversiis quæ à lege abdicacionis, dementiæ, malæ tractationis proficiuntur. Idem.

⁵ Fiat statutum.] Al. Non fiant status.

⁶ Abdicationum formæ sunt duæ.] Solebant Græci filios suos ob delictum aliquod abdicare, atque è conspectu remove, & tum filii dicebantur *ἐπιπρωλει & γένος*: quum autem cum patre in gratiam redirent, *ἐναλαμβάνεσθαι εἰς τὸ γένος*. Vide Casaub. ad Diog. Laërtium, & Meurs. Commentar. ad Lyophron. pag. 205. Pareus.

⁷ Altera imperfecti.] Appellat *imperfectum crimen*, quod adhuc est in ipso actu, atque etiamnum fit, quod appellat *pendens*, ea ratione qua dicimus reos *pendentes* qui adhuc sunt in reatu, quamquam eorum causa nondum est ad absolutionem aut ad condemnationem perducta. Idem.

1 Patriæ

abdicantis actionem habet, (immutabile est enim quod factum est) hæc ex parte blandam, & suadenti similem. Mavult enim pater *corrigere*, quam *abdicare*. At pro filiis in utroque genere summissam, & ad satisfaciendum compositam. A quo dissensuros scio, qui libenter¹ patris figuram lædunt: quod non ausim dicere nunquam esse faciendum (potest enim materia incidere quæ hoc exigat) cæterum videndum est quoties aliter agi potest. Sed *de figuris* alio libro tractabimus. Non dissimiles autem abdicationum actionibus sunt *mala tractationis actiones*. Nam & ipsæ habent eandem in accusationibus moderationem. *Dementia* quoque *judicia*, aut propter id quod factum est, aut propter id quod adhuc fieri vel non fieri potest, instituuntur: & actor in eo quod factum est, liberum habet impetum: sic tamen, ut factum accuset, ipsius patris tanquam valetudine lapsi misereatur, in eo vero cujus libera mutatio est, diu roget & suadeat, & novissime dementia rationi queratur obstare, non mores: quos quanto magis in præteritum laudaverit, tanto facilius probabit morbo esse mutatos.² Reus, quoties causa patietur, debet esse in defensione moderatus, quia fere ira, contentio, & concitatio furori sunt similia. Omnibus his commune est, quod rei non semper defensione facti, sed excusatione ac venia frequenter utuntur.³ Est enim domestica disceptatio, qua & semel peccasse, & per errorem, & levius quam obijciatur, absolutioni nonnunquam sufficit. Sed alia quoque multa contro-

¹ *Patris figuram.*] *Figuram* appellat Fabius quandam orationis formam, quæ simulationem & colorem quandam habet. fit autem plerumque cum per quandam suspicionem quod non dicimus, accipi volumus: ut pater simulat se malle filium corrigere, quam abdicare. hac de re Fabius agit lib. 9. pluribus. *Idem.*

² *Reus quoties, &c.*] Pater qui dementia accusatur, oratione submissa & moderata uti debet, quia si in affectus

vehementes prorumperet, oratione se jugularét: ac se furiosum ostenderet. est enim affectus gravior similis furori. *Idem.*

³ *Est enim domestica.*] Antea docuit Fabius deprecationem per se in forum non cadere, nunc tamen ait quandam veluti superioris dicti interpretationem, eam in causas domesticas cadere interdum; quales sunt inter filium & patrem, maritum & uxorem. *Idem.*

controversiarum genera in qualitatem cadunt. ¹ *Injuriarum*:
² quanquam enim reus aliquando fecisse negat, plerunque
 tamen hæc actio factio atque animo continetur. De accu-
 satore constituendo, quæ judicia *divinationes* vocantur: in
 quo genere Cicero quidem qui mandantibus sociis ³ Ver-
 rem accusabat, hac usus est divisione, spectandum à quo
 maxime agi velint hi quorum de ultione quæritur: à quo
 minime velit is qui accusatur, frequentissime tamen hæ-
 sunt quæstiones, *uter majores causas habeat, uter plus industrie
 aut virium sit allaturus ad accusandum, uter id meliore fide fa-
 cturus.* Tutelæ præterea: in quo judicio solet quæri, an
 alia de re quam de calculis cognosci oporteat: ⁴ *an fides præ-
 stari debeat tantum*, non etiam consilium & eventus. Cui
 simile est ⁵ male gestæ procurationis in foro ⁶ negotiorum
 gestorum: nam & mandati actio est. Præter hæc fingun-
 tur in scholis & ⁷ scripti maleficii, in quibus aut hoc quæ-
 ritur, *an scriptum sit*: aut hoc, *an malefium sit*: raro utrun-
 que. Malæ gestæ legationis apud Græcos & veris causis
 frequens: ubi juris loco quæri solet, *an omnino aliter agere
 quam mandatum sit, liceat: & quousque sit legatus*: ⁸ quoniam
 aliæ

¹ *Injuriarum.*] In injuriis plerunque
 est *qualitas*, ut quando quæritur *factum-
 ne illud sit injuriosum*. plerunque quoque
 de *animo* quæritur: nam injuria constat
 affectione facientis. unde *impubes & fu-
 riosus* injuriam non faciunt. *Idem.*

² *Quanquam enim reus, &c.*] Furti
 item cum factio enim etiam animum fu-
 ris, furtim exig. Diog. ad L. Aquil. si-
 gnis testram. *Pith.*

³ *Verrem.*] Act. I.

⁴ *An fidem præstare.*] Apud Cic. in
 Top. *fidem præstare* interpretantur pro
 satisfidare & *fidejussores præbere*. hic tamen
 simpliciter accipiendum est pro *fideli-
 ter sese gerere in alicujus rei administratio-
 ne*: quomodo apud Cic. quoque opti-
 me acciperetur. *Turneb.*

⁵ *Male gesta procur.*] Quam actio-
 nem rhetores male gestæ procurationis
 appellant. *πρᾶγμαλῆγι* versantes in

foro, negotiorum gestorum est mandati.
Pithæus.

⁶ *Negotiorum gestorum.*] Actio est ne-
 gotiorum gestorum, ut tradunt juriscon-
 sulti, quando aliquis ultro vel necessita-
 te quadam, absentis negotia sine man-
 dato suscipit. *Turneb.*

⁷ *Scripti maleficii.*] *Scriptum malefi-
 cium* videtur appellare, carmen quod-
 dam magicum in aliquem compositum.
 nam & *maleficus* appellamus *mulieres*,
 incantatrices. forte id accipi possit de
famosis libellis. Quidam interpretantur
scriptum malefium, turpem librum,
 quemadmodum ajunt Ovidium in exi-
 lium esse missum quod lascivos amo-
 rum libros scripsisset: sed hæc interpre-
 tatio non placet. *Idem.*

⁸ *Quoniam aliæ in renunciando sunt.*] *Locus*
 est sumptus ex septima oratione in
Verrem. nam Hejus à Mamertinis Ro-
 mam

aliæ in renunciando sunt: ut in hoc qui testimonium in Verrem dixerat post perlatam legationem. Plurimum tamen est in eo quale sit factum reipubl. læsæ. Hinc moventur quidem mille juris cavillationes, *quid sit rempub. lædere, & læseritne, an profuerit: & ab ipso, an propter ipsum læsa sit.* in facto tamen plurimum inest. Ingrati quoque. In quo genere quæritur, *an is cum quo agitur, acceperit beneficium:* quod raro negandum est: ingratus est enim qui negat. *an quantum acceperit, reddiderit:* an protinus qui non reddiderit, ingratus sit: *an potuerit reddere: an id quod exigebatur, debuerit: quo animo sit.* Simpliciores illæ, injusti repudii, sub qua lege controversiæ illud proprium habent, ¹ quod à parte accusantis defensio est, & defendentis accusatio. ² Præterea cum quis rationem mortis in senatu reddit: ubi una quæstio est juris, *an is demum prohibendus sit, qui mori vult, ut se legum actionibus subtrahet.* Cætera qualitatis. Finguntur & testamenta, in quibus de sola quærat voluntate: ut in controversia quam supra exposui, in qua de parte patrimonii quarta, quam pater dignissimo ex filiis reliquerat, contendunt philosophus, medicus, orator. ³ Quod item accidit si orbæ nuptias indicant pares gradu, & si inter propinquos de idoneo quærat. Sed nec omnes mihi persequi materias in animo est (fingi enim adhuc possunt) nec communes sunt earum quæstiones, quia positionibus mutantur. Hoc tantum admiror, Flavium, cujus apud me merito

summa

mam missus legatus ut Verrem laudaret, post laudationem dixit adversus Verrem, publicis Mamertinorum operis ædificatam Verri navem. *Idem.*

¹ *Quod à parte accusantis, &c.] Injusti repudii est actio, quando uxor virum in iudicium vocat, atque se injuria repudiatam fuisse, atque ideo dotem repetit. cum igitur agit in maritum, tuetur probitatem suam: at maritus cum ostendit se iuste repudiasse, accusat uxorem. Idem.*

² *Præterea cum.] Thema hoc declamatorium est, ductum à Massiliensium lege, apud quos venenum publice servabatur, quod haurire licebat ei qui in senatu rationem mortis suæ reddidisset. Vide Valer. lib. 2. Idem.*

³ *Quod item accidit.] Hoc thema declamatorium est ductum ex lege Atheniensium, apud quos appellatur ἐπι-κλῆρς virgo, quæ sola hæreditatem obtinet cum sit orba. jus autem erat ut cognati & propinqui ejus nuptias peterent. Idem.*

¹ *Quan-*

summa est auctoritas, cum artem scholæ tantum componeret, tam anguste materiam qualitatis terminasse. ¹Quantitas quoque (ut dixi plerunque) etiam si non semper, tamen plerunque eidem subjacet, seu modi est, seu numeri. Sed modus aliquando constat æstimatione facti, *quanta sit culpa, quantumve beneficium*: aliquando jure, cum id in controversiam venit, qua quis lege puniendus, vel honorandus sit. ²*Stuprator an decem milia dare debeat, quæ pœna huic crimini constituta est: an quia stupratus se suspendit, capite puniri, tanquam causa mortis.* Quo in genere falluntur qui ita dicunt, tanquam inter duas leges quærat. Nam de decem millibus nulla controversia est, quæ nec petuntur. Judicium redditur, *an reus causa sit mortis.* In conjecturam quoque eadem species cadit: quum, perpetuo, an quinquennali sit exilio multandus, in controversiam venerit: num prudens cædem commiserit, quæritur. Illa quoque quæ ex numero ducitur, pendet ex jure: *an* ³*Thrasibulo triginta præmia debeantur*: & cum duo fures pecuniam abstulerunt, ⁴*separatim quadruplum quisque, an duplum debeat.* Sed hîc factum quoque estimatur, & tamen jus ipsum pendet ex qualitate.

CAP.

¹ *Quantitas quoque.*] Nonnulli theotres *quantitatem à qualitate* separant, Fab. cum *qualitate* conjungit: quod tamen ita est accipiendum, ut *in quantitate* nonnunquam de conjectura quærat, etsi sæpius *ad qualitatem* est referenda. *Idem.*

² *Stuprator an decem, &c.*] Phrasis hæc est Latinis peculiaris, in qua subintelligere debemus *assium* vel *eris*. hæc autem summa efficit *centum coronatos*. *Idem.*

³ *Thrasibulo.*] Qui sustulit triginta tyrannos qui à Lacedæmoniis urbi Athenarum impositi fuerant. pendet autem controversia *ex lege* quæ tyrannicidæ præmium decernit. *Idem.*

⁴ *Separatim quadruplum.*] Ex jure civili *fur manifestarius* quadruplum solvere debet, *non manifestarius* duntaxat duplum. si duo igitur cum furarentur pecuniam, deprehensi sunt, quæstio est an uterque *quadruplum* solvere debeat. *Idem.*

Mm 2

Non